

BALÁZS HORVÁTH

BEAN

ütőhangszerekre, egy játékosra

Palotás Gábornak

Ócsa, 2015

© Balázs Horváth, 2015

A *BEAN* alapötlete Rowan Atkinson (Mr. Bean) azon előadásából ered, amelyben ütőhangszerek felvett hangjára „légdobol”. A darab jó része szintén „légdobolásból”, azaz a levegőben történő dobolásból áll.

(Forrás: https://www.youtube.com/watch?v=A_kloG2Z7tU.)

A mű megszólaltatásához szükséges hangszerek:

– 20-30 ütőhangszerre, melyek többsége lehetőleg hulladékból, elszórt anyagokból, tehát nem eredeti értelemben vett hangszerekből áll (pl. bádogdobozok, konzervdobozok, fémtárcsák, csövek stb.). A hangszerek lehetnek mind fémből, de egy részük lehet fa, kő vagy műanyag stb. is (pl. farönk, papírdoboz stb.). Mindemellett elképzelhető hagyományos hangszerek (tom, log drum stb.) használata is. A hangszerek kiválasztása az előadó feladata, de a szerző ebben szívesen ad segítséget.

– Ezenkívül szükség van 2-3 „fúvóhangszerre”, melyeket egy állványra kell felerősíteni úgy, hogy ne kelljen kézben tartani, csak odahajolva bele lehessen fújni. (Pl. síp, 3-4 „anyósnyelv” összeragasztva, műanyag cső stb.).

– A darab utolsó harmadában a „fúvóhangszer” helyett egy lábas fedőjét kell fellógatni madzaggal vagy damillal, hogy egy metszőollóval (vagy kisollóval) el lehessen vágni a zsinórt, és a fedő a földre zuhanjon. A metszőolló (vagy kisolló) is játszik a darabban mint hangszer illetve verő.

– A darabot – néhány helytől eltekintve – alapvetően erőteljesen, többnyire hangosan kell játszani. Ehhez javasolt vastag faverő (pl. kisdobverő vastagabb vége) vagy fafejű mallet használata.

– A darab utolsó ütemét az aktuális színpad rendezői bal oldalán lévő „tereptárgyon” kell játszani. Azaz keresni kell 3 (max. 5, ha a hangja annyira különleges) olyan egymás melletti tárgyat, melyen az utolsó frázis eljátszható.

A *BEAN* előadásához kell egy asszisztens, aki az előre bekészített hangszereket az előadó által pontosan meghatározott sorrendben, és a megfelelő időben beviszi a színpadra, és azokat az ütőhangszeres verője alá, majd fokozatosan a többi hangszer mellé helyezi. Az utolsó hangszerek behordása után az asszisztens többet nem szerepel, elhagyja a színpadot.

A kotta két részből áll, az egyik rész a formát, a másik a modulokat tartalmazza. Utóbbin az együtemes Intro és az együtemes Coda kivételével ún. modulok láthatók. Ezeket a modulokat általában tetszőleges sorrendben lehet eljátszani, és a feltüntetett ismétlőjelek közötti ütemeket tetszőleges számban lehet ismételni. A kotta formát bemutató részén olvashatóak az aktuális asszisztensi és előadói feladatok, pl. ha egy szakaszban meghatározott, hogy melyik modult kell vagy lehet játszani.

A 2. modul felfelé szárazott hangjai (nyílfejű kotta) a fúvós hangokat jelzik.

A 3. modul x-fejű hangjai általában azt jelzik, hogy a verőket egymáshoz kell ütni. A felfelé-lefelé vonójel az egymáshoz ütés mellett dörzsölést is jelölnek egyik vagy másik irányban. (A darab azon részében, ahol az ollót kell használni, jelek az ollóra vonatkoznak. A felfelé vonó az olló nyitását, a lefelé vonó jel a csukását mutatja; a jel nélküli kotta azonnal nyitás-csukást jelent.) Ugyanebben a modulban az arpeggio a hangszereken végighúzott ütést jelölnek (az első hangszerre ráütve). A felfelé arpeggiót bal, a lefelét jobb kézzel célszerű játszani.

A 4. modult függőlegesen tartott verőkkel kell játszani, és a verőket rá kell ejteni a hangszerre (ld. Modul leírása a kottában).

Az 5. modul az egyetlen, amely modulációra alkalmas, azaz a hangszerek közti mozgást teszi lehetővé. Következésképpen az egyes szakaszok közti elmozduláshoz ezt a modult kell eljátszani.

A kotta általában az ötvonalas rendszer öt vonalát használja. Ebből csak egyes speciális hangok (pl. 3. modul **sf** hangjai, melyeket a hangszerek oldalán vagy dobbantva kell játszani) és a fúvós hangok lépnek ki. Az 5. modulban azonban előfordulnak felső pótvonalas hangok (három darab), mely a modulációt, tehát a mozgást mutatják. A fúvós hangokat egy bizonyos pont után nem lehet már megszólaltatni, mert nem lehetnek ott fúvós hangszerek (**f** szakasz). Ilyenkor e jelzések a hangszerek feldöntését, felrúgását jelölik (melyek természetesen nagy zajjal járnak, miközben a darabot folyamatosan tovább kell játszani).

Az egész darab hangzásában cél

- egyfajta folyamatosság, melyet speciális történések tagolnak,
- a néma és a hallható hangok közötti átmenet (oda és vissza),
- a zenész színpadi jelenléte, mely önmagában is zenei élmény,
- ütőhangszeres zene esetében a vizualitás és az akusztikus élmény kettősségének egybeforrasztása.

Időtartam: kb. 7-10 perc

Bemutató: 2016.03.05., Gallagher-Bluedorn Performing Arts Center, University of Northern Iowa, Cedar Falls, Iowa (USA).

Palotás Gábor – ütőhangszerek (Matt Andreini - asszisztens)

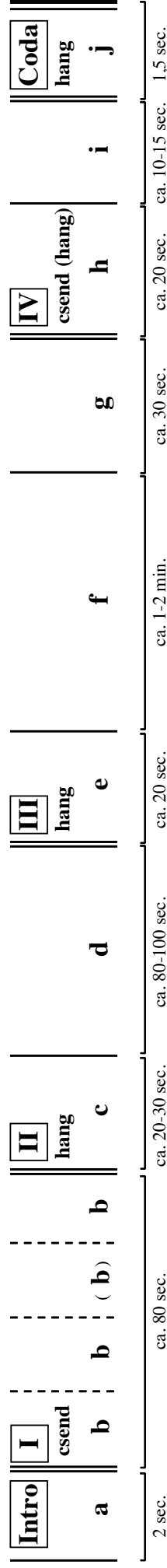
A bemutató tapasztalatai alapján Palotás Gábor és a szerző kialakított egy mintaverziót. Ennek mintájára el lehet készíteni az adott előadás konkrét verzióját, vagy ebből alapul vanni bizonyos megoldásokat.

A Palotás Gábor által javasolt hangszerek listája (ezekből több darab különböző hangmagasságó is használható, de ne egymás mellett legyenek elhelyezve): műanyag flakon, borosüveg, műanyag doboz, tejesdoboz, kartondoboz, konzervdoboz, sörös doboz, fékdob, salátás tál, virágcserep, műanyag dísztárcsa, kancsó, kisebb fazék/lábas.

BEAN

forma

HORVÁTH Balázs
(*1976)

a: felkészülés (hosszasan, jellegzetesen készülj fel a darab eljátszására: testmozgás, verők, pozíció stb.), majd az Intro egyetlen hangjának eljátszása. Kötött zenei történéés.

b: a modulokat szabad sorrendben játsz, akár többször is. Mivel nincs hangszer a színpadon, ezért csak némán, a levegőbe ütve (de a hangszereket odaképzelve) játsz. Nagyjából 3-4 lépésben (ld. "b" formarész ismétlődése) elmozdulva érd el a II. szakaszt. Az elmozdulásokat lehetőség szerint az 5. (moduláló) modulal hajtsd végre.

A modulokban megadott ismétlésekre bármikor lehetőséged van. A II. rész közelébe érve az asszisztens kezdje el behozni a hangszereket.

(Az 5. modul ne játszsd túl gyakran, inkább spórolj meg a modulációkra, elmozdulásokra.)

c: verő alá pakolás szakasza. Átlépve a II. rész területére, a modulok zenei figuráiból a felső 1-2 hangot már a behozott hangszerre ütve játszsd. A modulok közül szabadon választhatasz és a sorrendjük is kötetlen. A szakasz közben megint modulálj (5. modul), és az új hangokat pont akkor játszsd, amikor az asszisztens a verő alá tojja a hangszereket.

d: a teljes hangsor, tehát minimum öt hangszer (és valamely fúvóhangszer is) legyen már a színpadon. Mind az öt modul játszsd el egyszer, előlről végig tetszés szerinti sorrendben, kivéve az 5. (moduláló) modult, melyet utoljára játsz el. (Ismétlések lehetségesek.) Eközben az asszisztens várjon, de hozzon újabb hangszereket!

e: a játszandó modul(ok) sorrendje) és a belső ismétlések szabadon választhatók. Az "e" szakaszra való továbblépés előtt az asszisztens ismét kezdje el felpakolni a hangszereket.

Eleinte éppen az utolsó pillanatban az ütős verője alá tolvá némelyiket.

f: az asszisztens felpakolja az összes hangszer a színpadra. Nagyjából sorban kell a hangszereket kipakolni. (Néhány térbeli pótlás lehetséges, aminek következményeképpen egy darabig lesznek még "lukak" a megszólaló anyagban, illetve ütés alá helyezett hangszer.) A hangszer felpakolása gyorsabb legyen mint az ütős térbeli haladása.

Összesen 10-20 hangszer kell a részben felrakni. Ezekkel együtt végeredményben 20-30 hangszer lesz a színpadon. A felrakott hangszer között "fúvós" hangszer is legyenek (max. három darab). A hangszerpark széle felé haladva már ne legyenek fúvós hangszer, hogy az ütős fel tudjon borítani/rúgni helyette bizonyos hangszerket. A hangszer mellett el a "fúvós" hangszer analógiájaként el kell helyezni egy felfüggesztett bádog lábafedőt is. (Eddigre az összes hangszer felkerült a színpadra, az asszisztens már nem vesz részt a darabban.) A játszandó a modulok sorrendje, száma és a belső ismétlések szabadon választhatók.

g: a szakaszban a 3. modult kell játszani. Ha van metszőólló, a felfüggesztett fedő zsinórját (damil) adott ponton a metszőóllóval el kell vágni. Ezután tovább kell lépni (5. modul).

h: mivel a fedő mellett már csak max. 2-3 hangszer van, ezért a moduláció során el lehet jutni arra a pontra, hogy a felső hangokat már üresbe kell ütni, azaz az egyes moduloknak csak az alsó hangjai szólalnak meg - az I. formarész kiegészítése. A szakaszban csak az 5. modult kell játszani. A folyamatos moduláció során lehet eljutni a következő részhez.

i: a szakaszban az 5. modult kell játszani. Közben szinte folyamatosan haladj a színpad széle felé. E szakasz teljes csöndben zajlik (kivéve talán eleinte a legmélyebb hangokat).

j: elérkezve a színpad széléhez, ahol látszólag nincs már hangszer, a Coda anyagát játszsd. A Codát a színpadon található "terepártyakon" (pl. rádió, függöny, asztal, szék stb.) szólaltasd meg. A terepártyák közül csak három hangot válassz, így a két legfelső hangot üresben üsd. (Ha izgalmas hangokat, tárgyakat találsz, a két felső hangot is megszólaltathatod.) Az utolsó hang után azonnal hajold meg.

BEAN

modulok

HORVÁTH Balázs
(*1976)

Intro

♩ = c. 112

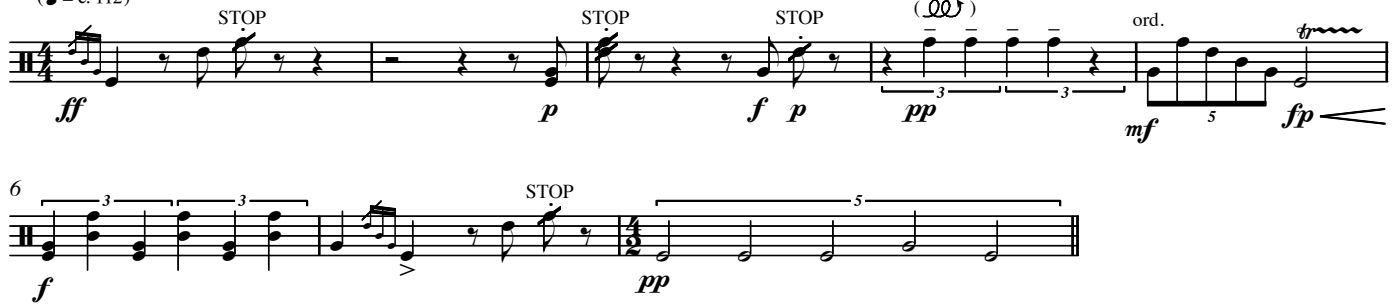
lunga

készülj fel a darab eljátszására

1.

(♩ = c. 112)

ff p f p pp mf 5 fp

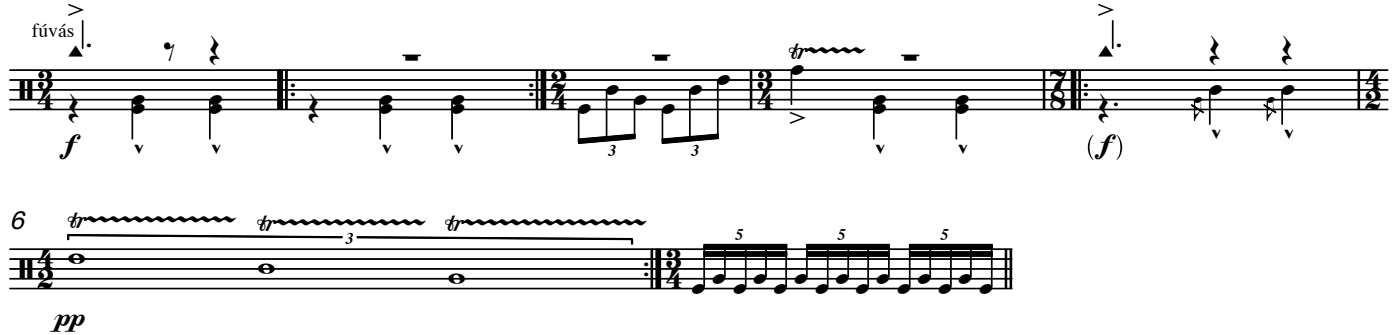
STOP STOP STOP (ord.)

f 3 3 STOP 5 pp

2.

(♩ = c. 112)

fúvás

f (f)

pp

3.

(♩ = c. 112)

f sf sf sf

fúvás VAGY ollóval vágd el a zsinórt

tedd le az ollót

4.

(2 vagy 3 ütem ismétlése)

(♩ = c. 112)

L R L R L R L R L R L R L R L VI- -DE
(esetleg nyújtózkodj)

mp helyezd a verőket fektetve a hangszerekre

ráejtve a verőt (függőlegesen). Ha visszapattan, kapd el. Ha nem, vedd fel.

5. moduláló modul!

(♩ = c. 112)

f

2

3

Coda

(♩ = c. 112)

f

tereptárgyak (kb. 3, max. 5)

FINE